

Review / Derleme

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİL GELİŞİMİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN İÇERİK ANALİZİ

Content Analysis of Studies on Language Development in Early Childhood

Munise DURAN¹ Dilan KENANOĞLU²
¹İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya
²Milli Eğitim Müdürlüğü, Diyarbakır

Geliş Tarihi / Received: 13.03.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 05.04.2020

Yayın Tarihi / Published: 26.04.2020

ÖZ

Bu araştırmada, erken çocukluk döneminde dil gelişimini konu alan ULAKBİM ve SSCI veri tabanları tarafından dizinlenen makalelerin yanı sıra YÖK Ulusal Tez Merkezinde indekslenen yüksek lisans ve doktora tezleri çeşitli değişkenlere göre sistemli bir şekilde incelenmiştir. Verilerin toplanmasında; tezler için “Yök Dökümantasyon Sistemi”, makaleler için ise “ULAKBİM Sosyal Bilimler veri tabanı ve SSCI veri tabanı” kullanılmıştır. İncelenen araştırmalar (n:77); doktora tezi (n:7), yüksek lisans tezi (n: 46) ve makalelerden (n:24) oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan çalışmaların en çok %40,1’i deneysel modelde yapıldığı, çalışma grubunun %61’ni ise çocukların oluşturduğu görülmüştür. Dil alanında en çok incelenen çalışma konusunu %15,2 oranıyla yabancı dil oluştururken Peabody Resim Kelime Testi %20 oranıyla araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama aracı olmuştur. Ayrıca veri analiz yöntemi olarak T-Testi %26,4, Anova %18,2 ve Mann Whitney U %10,9-oranında kullanılmıştır. En fazla araştırmanın yapıldığı il Ankara olurken bu alanda yapılan çalışmaları en çok bayan akademisyenler yapmıştır. Bunun yanı sıra dil gelişimi ile ilgili çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Erken çocukluk döneminde uygulanan eğitim programlarından çoklu zekâ kuramını temel alan öğretimin, oyun temelli eğitim programının, öğretim teknolojileri ve materyal destekli öğretimin, High Scope programının ve DMOEP’nin çocukların dil gelişimine pozitif yönde katkı sağladığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: erken çocukluk dönemi, dil gelişimi, içerik analizi

ABSTRACT

In this research, besides the articles indexed by ULAKBİM and SSCI databases on language development in early childhood, articles indexed at COHE National Thesis Center, master's and doctoral theses are systematically examined according to various variables. In collecting data; "COHE Documentation System" was used for theses and "ULAKBİM Social Sciences database and SSCI database" were used for articles. Researchers examined (n: 77); Doctoral thesis (n: 7), master thesis (n: 46) and articles (n: 24). In line with the findings obtained from the research, it was observed that the most of the studies performed were 40.1% in the experimental model, and 61% of the study group was children. While the most studied subject in the field of language is foreign language with a rate of 15.2%, Peabody Picture Vocabulary Test has been the most used data collection tool in researches with a rate of 20%. In addition, T-Test 26.4%, Anova 18.2% and Mann Whitney U 10.9% were used as data analysis methods. While Ankara was the city where the most researches were conducted, the most studies were done by female academics. In addition, it is seen that studies on language development have increased in recent years. It was determined that education based on multiple intelligence theory, game-based education program, education technologies and material supported education, High Scope program and DMOEP contributed positively to children's language development.

Keywords: early childhood, language development, content analysis

GİRİŞ

Dil; iletişimi sağlamak amacıyla semboller ve sesler gibi temel birimlerden oluşan bir araçtır (Atay, 2009). Dil; insana özgü düşünce ve duyguları anlatmada ve öğrenmede; algılananları, deneyimleri, bilgileri aktarmada kullanılan en güçlü iletişim aracı olarak kullanılmaktadır (Alpöge, 1991). Dil; ses, anlam, genel yapı ve günlük kullanım ile ilgili birçok alt sistemden oluşmakta ve dil bilgisi, bu yolların her birinde iyi olmayı ve onları esnek bir iletişim sisteminde bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Dilin biçimi, tüm dillerin doğuştan gelen kuralları ile düzenlenirken, içerik ve pragmatik bileşenler öğrenilerek elde edilir (Toppelberg & Shapiro, 2000).

Çocuğun, dili dış dünyayla bağlantı kurma amacıyla kullanabilmesi için sembolleri öğrenmesi, öğrendiği sembolleri hafızasında saklı tutması ve iletişim durumunda geri çağırarak anlamlı yapılar kurması gerekmektedir. Dil günlük kullanımla ilgili; ses, anlam ve genel yapı olmak üzere birçok alt sistemden meydana gelmekte ve dil bilmek bütün bu alt sistemleri etkin kullanmayla ilişkilidir (Berk, 2013). Her dil evrensel ses sistemlerinden meydana gelmektedir. Bunlar; *fonoloji* (ses bilgisi), *morfoloji* (biçimbilgisi), *sentaks* (söz dizimi), *semantik* (anlam bilgisi) ve *pragmatik* (edim bilgisi)'tir (Ege, Acarlar & Güleryüz, 1998).

Bebek anne karnındayken çevreden gelen sesleri duymaktadır. Doğduktan sonra duyduğu seslere aşina olmakla birlikte dil ile ilgili birtakım ön bilgilere sahip olarak dünyaya gelmektedir (Kurt, 2014). Dil gelişimi, çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte ilerleyen bir süreç olup bu süreçte çocuk, çevreden gelen sesleri algılamaya, devamında ise bu sesleri taklit ederek çıkarmaya çalışmaktadır. Böylelikle çocuk içinde bulunduğu/bulunacağı topluma ait dili edinmeye başlar ve çevrenin çocuğa sunduğu yaşantılar ve uyarıcılar sayesinde normal gelişim gösteren her çocuk gibi zamanla dilin tüm kurallarını edinir (Aslan, 2019).

Çocuklarda dil edinimi çoğu araştırmacıya göre zaman faktörüne bağlı olarak bir sınıflandırma oluşturmuştur. Bu sınıflandırmalar genel itibariyle konuşma öncesi dönem ve konuşma dönemi olarak ele alınmaktadır.

Çizelge1. Dilin gelişim evreleri*

Konuşma öncesi dönem	Konuşma dönemi
• Yeni doğan dönemi (ağlama)	• Ses, sözcük dönemi (9-12 ay)
• Gııldama dönemi (2-3 ay)	• Tek sözcük dönemi (12-18 ay)
• Mırıldanma dönemi (3-6 ay)	• İki sözcüklü ifadeler dönemi (18-24 ay)
• Mırıldanmanın tekrarı dönemi (6-9 ay)	• Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemi (2-3 yaş)
	• Gramer kurallarına uygun konuşma dönemi (3-6 yaş)

*Atay (2009, s. 176)

1. Konuşma Öncesi Dönem

Çocuklarda dil gelişiminin ilk dönemlerinde; ilk seslenimler, ilk iletişim, ilk kavramlar, ilk konuşma algısı ve sözel ifadeyi anlama bu süreçte yer almaktadır (Baykoç, Dönmez, Abidoğlu, Dinçer, Erdemir & Gümüştü, 2000). Dil gelişiminin ilk dönemlerinde alıcı dilin aktif olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Çünkü konuşma öncesi dönemde sağlanan iletişim ve etkileşim çocuğun dil öğreniminin temel adımlarını oluşturacak ve bu süreç alıcı dil gelişiminin içeriğini oluşturmaktadır. Alıcı dil; sesleri işitmeyi, birbirinden ayırmayı ve yorumlamayı gerektirdiği gibi sadece konuşmaya dikkat etme değil, sesleri işleme ve onlardan anlam çıkarma yeteneğine de bağlıdır. Bu anlamda bebeklerin gerekli olan dil işleme mekanizmalarına doğuştan sahip olduğu düşünülmektedir (Gander & Gandiner, 2004). Konuşma öncesi dönem; yeni doğan dönemi (ağlama), gııldama dönemi, babıldama dönemi ve babıldama tekrarları olarak ele alınmaktadır.

1.a. Yeni Doğan Dönemi (Ağlama) (0-2 Ay)

Çocuğun ilk çıkardığı ses olan ağlama sesine fizyolojik açıdan bakılır ve çocuğun ilk ağlaması nefes alma süreci olarak değerlendirilir. Bundan dolayı ağlama dil gelişiminin ilk basamağını oluşturur. Bebekler ağlarken ileride kullanacakları sesleri bilinçsiz bir şekilde çıkarmaktadır. Ağlama, bebeğin rahatsızlığına yönelik istemsiz bir tepki olarak görülse de anne babayla iletişim kurmada oldukça başarılı bir süreçtir ve bebeğin çevresiyle kurduğu iletişim ihtiyacını vurgulamaktadır (Mayes & Cohen, 2006; Yavuzer, 2010; Küçükkaragöz, 2012).

1.b. Gııldama Dönemi (2-3 Ay)

Bu dönemde bebek basit sesler çıkarmaya başlar ve bebek rahatsızlığını ifade eden seslere ek olarak mutluluğunu da ifade eden sesler çıkarır, ağız-kas kontrolü gelişiminin sürdüğü bu dönemde ağız hareketlerini kontrol edebilmektedir. Rastgele çıkardığı “a, o, u” seslerini uzatır. Daha sonraki süreçte kullandığı bu seslerin sonuna “h” sesi eklenerek “ah, uh” şeklinde sesler üretirken “g, k, s” gibi damak seslerini çıkarır. Ancak ses üretimi hala refleksiftir (Atay, 2009; Pedagoji Derneği, 2019; Güvendir & Yıldız, 2014).

1.c. Mırıldanma Dönemi (3-6 Ay)

Bebek dördüncü aydan itibaren seslerle deneme yapmaya başlar, ses mekanizması üzerinde kontrol kazanmaya başlar ve kontrol gittikçe artar. (Atay, 2009; Pedagoji Derneği, 2019). Bebek bu evrede “da-da”, “ba-, da-, ma-” gibi ünlü ve ünsüz sesleri birlikte çıkarmaya başlar ve bu seslerin bebeğin ilk kelimelerini oluşturduktan sonra da devam ettiği görüşü

kabul edilir. Bu dönemde bebeğin çıkardığı seslerin evrensel özellikler taşıdığı ve ana dilden bağımsız olduğu anlaşılmıştır (Keklik, 201; Küçükkaragöz, 2012).

1.d. Mırıldanmanın Tekrarı Dönemi (6-9 Ay)

Bu dönemde bebeğin ağız hareketleri kontrolü sonucu çıkardığı sesler hece üretimine doğru gelişir. Altıncı ay civarında bebekler birbirine benzeyen evrensel sesler çıkarmaya başlar. Bebeklerin çıkardığı sesler türe ya da bölgeye göre farklılık göstermez. Hatta sağır anne babadan olan bebeklerin de diğer tüm çocuklar gibi benzer sesler çıkardığı görülmektedir (Cüceloğlu, 2011).

Bu dönem, ses oyunlarının tekrarı dönemi olarak da ifade edilir. Eğer anne baba çocuğun çıkardığı sesleri tekrar eder veya tepki verirse çocuk için eğlenceli olduğu kadar, konuşma kazanımı için de destekleyici olur. Ancak mırıldanmanın tekrarının görülmemesi, bu evrede dil problemleri, zihinsel gerilik, işitme kaybı gibi durumların ortaya çıktığını gösterir (Cüceloğlu, 201; Keklik, 2011; Küçükkaragöz, 2012; Pedagoji Derneği, 2019).

2.Konuşma Dönemi

Bu dönem; ses, sözcük dönemi (9-12 ay), tek sözcük dönemi (12-18 ay), iki sözcüklü ifadeler dönemi (18-24 ay), üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemi (2-3 yaş) ve gramer kurallarına uygun konuşma dönemlerinden (3-6 yaş) oluşmaktadır.

2.a. Ses, Sözcük Dönemi (9-12 Ay)

Bu dönemde bebek, sık sık mırıldanarak yetişkin konuşmasına benzeyen uzun diziler oluşturarak anlaşılmayan ancak ritmik olan, düz cümle ya da soru cümlesine benzeyen akıcı sesler oluşturur. Akıcı olan bu sesler sözcüklerin yerini tutar (Atay, 2009).

2.b. Tek Sözcük Dönemi (12-18 Ay)

İlk sözcüklerin söylendiği on ikinci ay; dil öncesi dönemin sona erdiği ve dil öncesi gelişimden dil gelişimine geçişi olarak kabul edilen bir dönemdir. Bu dönemde çocuk dilinde sözcükler tümce değerindedir. Bebek karmaşık duygularını dahi tek bir sözcüğe sığdırmaktadır. Bu durum bir bakıma tek kelimelik cümleler olarak düşünülebilir. Örneğin, çocuk “baş baş” dediğinde “dışarı çıkalım” demek istemiş olabilir (Alpöge, 1991; Baştürk, 2004; Atay, 2009). Bir diğer adım ise sözcüklerin kısa söz öbekleri ve cümlelerde bir araya getirilmesidir. Ayrıca çocukta alıcı dilin ifade edici dilden daha çok geliştiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak kavram gelişiminin dil gelişiminden daha önde gitmesi ve kelime haznesinin hızla gelişmesidir (Küçükkaragöz, 2012; Mayes & Cohen, 2006).

2.c. İki Sözcüklü İfadeler Dönemi (18-24 Ay)

Bu dönem telgrafik konuşma dönemi olarak da bilinmektedir. Bu dönemde çocuk on iki ay civarında birkaç kelime söyleyebilirken iki yaş civarında bu sayı artar ve elli-yüz arasında kelime sayısına ulaşır. Çocukların bu dönemde kelime öğrenme hızı oldukça yüksektir. Her gün bildikleri kelimelere yeni kelimeler eklerler ve çocuk artık iki kelimelik cümleler kurmaya başlamıştır. Bu dönemde çocuk tek sözcük döneminde olduğu gibi bir ifadeyi pek çok anlamda ve amaçta kullanmaktadır. Bu kullanımların anlamlarını genellikle çocuğun yakın çevresindeki kişiler çözebilmekte ve anlamlandırabilmektedir (Keklik,2011; Santrock, 1998).

2.d. Üç ve Daha Fazla Sözcüklü İfadeler Dönemi (2-3 Yaş)

Bu dönemde dilbilgisi yapısının da hızla geliştiğini söylemek yanlış olmaz. İki buçuk ila dört yaş arasında özellikle konuşma ve soru sorma isteği artar. Çok akıcı olmamakla birlikte, bu dönemde çocuğun üç veya dört kelimeyi bir araya getirerek cümleler kurmaya başladığı görülür (Küçükkaragöz, 2012; Atay, 2009). Çocuk bu dönemde küçük emirleri yerine getirmeye başlar ve basit sorulara cevap verir. Üç yaşına geldiğinde dilin temel yapılarını öğrenmiş olur ve öğrendiği kelimeleri doğru, yerinde ve esnek bir şekilde kullanmaya başlar (Bacanlı, 2003).

2.e. Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi (3-6 Yaş)

Bu dönemde çocuğun kullandığı/bildiği kelime sayısı *bin* olarak kabul edilmektedir. Diğer insanlara söylediklerinin büyük bir bölümü anlaşılır bir ifadeye sahiptir. Anadilin temel yapısını öğrendikleri ve benmerkezci konuşmanın hâkim olduğu bu dönemde cümle kurduklarında özne, nesne ve yüklemi sıralı bir şekilde kullanırlar ve özne, yüklem ve nesne arasındaki ilişkileri anlarlar. Geçmiş, şimdiki ve geniş zaman ifadeleri, olumsuz edilgen cümleleri, yetişkin formundaki soru cümlelerini kullanırlar (Bacanlı, 2003; Aydın, 2002; Avcı, 2004; Atay, 2009).

Dil gelişimi, bireylerin sosyal hayatları açısından ele alınması gereken en önemli konulardan bir tanesidir. Diken'in aktardığına göre dil, çocukların ileriki sosyal ve akademik yaşamını doğrudan etkileyen gelişim alanlarının en önemlilerinden biridir (Diken, 2009). Erken çocukluk dönemi, çocuğun dil aracılığıyla çevresini keşfettiği ve dil aracılığıyla kendini ifade etmeye çalıştığı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Çocuk, doğumdan itibaren dil kullanma ve iletişim kurma eğilimindedir. Çocuğun dili kullanabilmesi için dil ile ilgili sembolleri öğrenmeli, saklayabilmeli ve gerektiği durumda kullanabilme becerisine sahip olmalıdır (Aral, Gülen, Bulut, Çimen, 2000).

Bugün, dilin kazanılması ve gelişimi üzerine çalışan araştırmacılar, dil gelişiminde ilk on yaşın, özellikle de okul öncesi dönemin kritik dönem olduğu konusunda hemfikirdirler. Ayrıca dil çocuğun öğrenmesinde çok önemli bir etkidir, bundan dolayı dil gelişimine erken yaşlarda önem verilmeli ve dil gelişimini destekleyici ortamlar hazırlanmalıdır. Çocuğun bu yaşlarda kazanacağı yaşantılar ileride öğrenmelerini önemli ölçüde etkileyecektir (Senemoğlu, 1989).

Çocuğun dil edinim sürecinde, dil ile ilgili deneyimler edinmelidir. Çocuk çevresindeki dili öğrenmeye çalışırken yapısını öğrenmeye çalışır, hipotezler kurarak bunları sınama yoluna gider. Çocuk bu şekilde sürekli değişime açık olan ve aktif olarak rol oynadığı bir sistem geliştirir. Bu sistem çocuğun yararlandığı iletişim şeklini ve dil yapılarını belirler ve çocuğun iletişim sonucu elde ettiği yeni tecrübelerden etkilenir (Çat Şahin, 2009).

Erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine yapılan çalışmaların çeşitli değişkenler açısından belirli kategorilerde sistematik olarak incelendiği bu çalışmanın konu ile ilgili çalışmacılara, ailelere ve çalışma hakkında bilgi edinmek isteyen tüm bireylere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı ULAKBİM ve SSCI veri tabanları tarafından dizinlenen Türkiye adresli dergilerde yayımlanmış erken çocukluk dönemindeki dil gelişimi çalışmalarını konu alan makaleler ile bu alanda yazılmış olan YÖK Ulusal Tez Merkezinde indekslenen yüksek lisans ve doktora tezlerini çeşitli değişkenler açısından sistemli bir şekilde incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine yapılan çalışmalar incelenirken nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma; doğal ortam, doğrudan veri toplama, zengin betimlemelerin yapıldığı, sürece yönelik olan, tümevarımcı veri analizi kullanılan, katılımcıların bakış açısı, araştırma desenlerinde esnekliğin sağlandığı özelliklerin yansıtıldığı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (McMillan, 2000; Fraenkel & Wallen, 2006; Yıldırım & Şimşek, 2018).

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın modeli, betimsel bir içerik analizidir. İçerik analizi basılı ve görsel materyallerin sitemli bir şekilde belirli kategorilerde tematik olarak analiz edilme sürecini kapsar (Saban, 2009). İçerik analizinde temel işlem verileri açıklamak, kavramlara ve ilişkilere ulaşmak, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu çalışmada analizi yapılan dokümanlar erken çocukluk döneminde yapılan çalışmaları kapsamaktadır.

Evren Örneklem

Araştırma makalelerinin ve lisansüstü tezlerinin elde edilmesinde ‘ULAKBİM ve SSCI veri tabanları’ ve ‘YÖK Ulusal Tez Merkezi’ kullanılmıştır. Araştırmada 1995-2019 tarihi arasındaki erkek çocukluk dönemi içinde yer alan Türkçe çalışmalar incelenmiştir. Aralık 2019 tarihi itibarıyla ‘dil gelişimi’ kavramına yönelik olarak yapılan taramada 1995-2019 yıllarına ait 120 çalışmaya ulaşılmıştır. 120 çalışmanın 15’i İngilizce dilinde (%12,5), 22’si eğitim bilim alanı dışında (%18,3), 5’i erken çocukluk dönemi dışında (%4,2), 1’i ise araştırması yapılan yılların dışında (%0,8) kaldığı için değerlendirme kapsamı dışında bırakılmıştır. Geri kalan 77 çalışma 1995-2019 yılları arasında eğitim bilim alanında Türkçe ve erken çocukluk dönemini kapsayan çalışmalardan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma örneğine dâhil edilen erken çocukluk dönemindeki dil gelişimi çalışmaları ile ilgili toplam 77 adet çalışmanın analiz edilmesinde on iki soru kullanılmıştır. Bu soruların her biri araştırmada kullanılan içerik analizi yönergesi için bir “tema” olarak değerlendirilmiştir. Hazırlanan sorular geçerlilik için bilimsel araştırma yöntemleri dersini veren 4 öğretim üyesinin uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar sorularda hemfikir olmuşlar ve başka soru önermemişlerdir. Çalışmalar geçerlilik ve güvenilirlik açısından iki hafta sonra tekrar arama motorundan “erken çocuklukta dil gelişimi”, “dil gelişimi”, “erken çocukluk” kelimeleri ile yeniden taranmış ve aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Verileri analiz etmek için hazırlanan içerik analizinde yer alan sorular şu şekildedir;

1. Çalışmaların yazar cinsiyetine göre dağılımı nasıldır?
2. Çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
3. Çalışmaların yayın türüne göre dağılımı nedir?
4. Çalışmaların araştırma modellerine göre dağılımı nasıldır?
5. Dil konulu araştırmaların çalışma grubuna göre dağılımı nasıldır?

6. Çalışmaların konulara göre dağılımı nasıldır?
7. Çalışmaların veri toplama araçlarına göre dağılımı nasıldır?
8. Çalışmaların yazar sayısına göre dağılımı nasıldır?
9. Çalışmaların yazar mesleğine göre dağılımı nasıldır?
10. Çalışmaların yazarlarının üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
11. Erken çocukluk döneminde dil ile ilgili yapılan çalışmaların veri analiz yöntemine göre dağılımı nasıldır?
12. Erken çocuklukta dil ile ilgili tezlerin ve makalelerin temel bulguları nasıldır?

Verilerin Kodlanması ve Çözümlemesi

Veriler, erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine gerçekleştirilen 77 çalışmanın analiz formunda yer alan 12 soru çerçevesinde kodlanmıştır. Kodlanan verilerin çözümlemesi için SPSS programı kullanılmıştır. Bu amaçla, öncelikle 12 soruyla sorgulanan bütün tema ve alt temalar belirlenerek SPSS programına aktarılmıştır (örneğin; 7. soruyla sorulan “tema” için toplam 25 “alt-tema” belirlenmiştir). Daha sonra, ilgili tema veya alt-temanın çalışmalarda mevcut olup olmadığına bakılmış ve bu temaların kaç kez tekrarlandığı frekans (*f*) ve yüzde (%) olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine yapılan çalışmalar üzerinde çalışılmış, yapılan araştırmalar ışığında probleme ilişkin olarak bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Çalışmaların Yazar Cinsiyetine Göre Dağılımı

Tablo 1 de içerik analizi yapılan 77 çalışmanın (53 lisansüstü tez ve 24 makale) yazar cinsiyetine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaların yazar cinsiyetine göre dağılımı

<i>Yazar cinsiyeti*</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Kadın	85	79,4
Erkek	22	20,6
Toplam	107	100

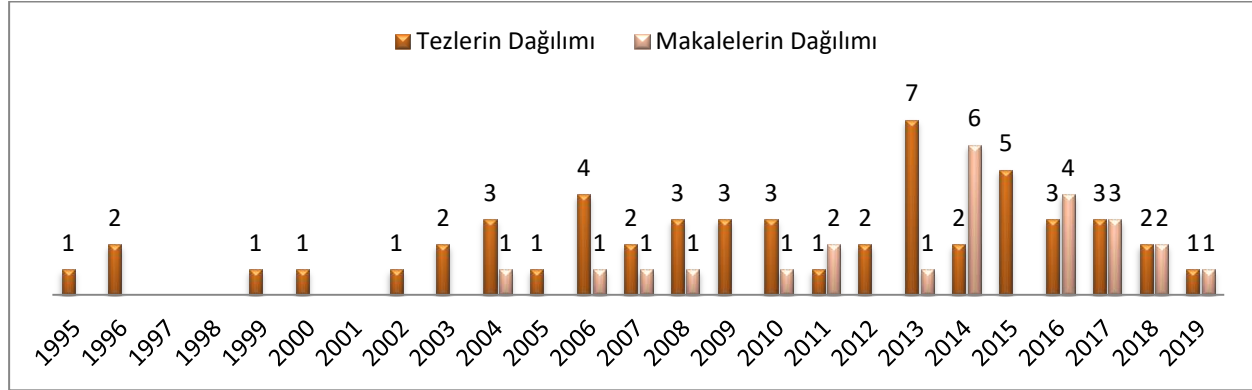
*Makale ve lisansüstü tezlerin içeriği ve internet sitelerindeki bilgiler esas alınmıştır.

Tablo 1'e göre 107 yazarın 85'i (%79,4) kadın, 22'si (%20,6) erkek yazarlardan oluşturmaktadır.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 1, erken çocukta dil gelişimi üzerine yapılmış 53 lisansüstü tez ve 24 makalenin yıllara göre dağılımını göstermektedir.

Grafik 1. Tez ve makalelerin yayınlandıkları yıllara göre dağılımı

Grafik 1'e göre 77 çalışmanın yıllara göre dağılımı şu şekildedir; 1995 yılında 1 çalışma (%1,3), 1996 yılında 2 çalışma (% 2,6), 1999 yılında 1 çalışma (%1,3), 2000 yılında 1 çalışma (%1,3), 2002 yılında 1 çalışma (%1,3), 2003 yılında 2 çalışma (% 2,6), 2004 yılında 4 çalışma (% 5,2), 2005 yılında 1 çalışma (% 1,3), 2006 yılında 5 çalışma (% 6,5), 2007 yılında 3 çalışma (% 3,9), 2008 yılında 4 çalışma (%5,2), 2009 yılında 3 çalışma (%3,9), 2010 yılında 4 çalışma (% 5,2), 2011 yılında 3 çalışma (%3,9), 2012 yılında 2 çalışma (%2,6), 2013 yılında 8 çalışma (%10,4), 2014 yılında 8 çalışma (10,4), 2015 yılında 5 çalışma (%6,5), 2016 yılında 7 çalışma (%9,1), 2017 yılında 6 çalışma (%7,8), 2018 yılında 4 çalışma (%5,2) ve 2019 yılında 2 çalışma (%2,6) yapılmıştır. Ele alınan bu yıllarda en fazla çalışma 2013 ve 2014 yıllarında yapılmıştır.

Çalışmaların Yayın Türüne Göre Dağılımı

Tablo 2'te içerik analizi yapılan 77 çalışmanın (53 lisansüstü tez ve 24 makale) yayın türüne göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 2. Çalışmaların yayın türüne göre dağılımı

Yayın türü*	f	%
Yüksek lisans	46	59.74
Doktora	7	9.09
Makale	24	31,2
Toplam	77	100

*Makale ve lisansüstü tezlerin içeriği ve internet sitelerindeki bilgiler esas alınmıştır.

Tablo 2'te ele alınan 77 çalışmanın 46'sı (%59,74) yüksek lisans tezi, 7'si (%9.09) doktora tezi, 24'ü (%31,2) makale türünde yapılmıştır.

Çalışmaların Araştırma Modellerine Göre Dağılımı

Tablo 3'te içerik analizi yapılan 77 çalışmanın (53 lisansüstü tez ve 24 makale) araştırma modellerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 3. Çalışmaların araştırma modellerine göre dağılımı

<i>Araştırma modeli</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Deneysel	37	48,1
Tarama	33	42,9
Betimsel	7	9,1
Toplam	77	100

Tablo 3'e göre çalışmaların 37'si (%48,1) deneysel araştırma modeline göre, 33'ü (%42,9) tarama modelini göre ve 7'si (%9,1) ise betimsel araştırma modeline göre yapılmıştır.

Dil Konulu Araştırmaların Çalışma Grubuna Göre Dağılımı

Tablo 4, erken çocukta dil gelişimi üzerine yapılmış 53 lisansüstü tez ve 24 makalenin çalışma grubuna göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 4. Dil konulu araştırmaların çalışma grubuna göre dağılımı

<i>Çalışma Grubu</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Çocuk	72	61
Anne-Baba	16	13,6
Öğretmen	18	15,3
Çocuk Kitapları	10	8,5
Yönetici	1	0,8
Bakıcı	1	0,8

Tablo 4'e göre dil konusunda yapılan 53 lisansüstü tez ve 24 makalenin çalışma gruplarına göre dağılımı şu şekildedir; 72'sinin (%61) çocuk, 16'sının (%13,6) anne-baba, 18'inin (%15,3) öğretmen, 10'unun (%8,5) çocuk kitapları, 1'inin (%0,8) yönetici ve 1'inin (%0,8) bakıcı olduğu görülmektedir. Makale ve lisansüstü tezlere göre kendi içlerinde ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise; 24 makalenin çalışma grubunu 22'sini (%62,9) çocuk, 4'ünü (%11,4) anne-baba, 7'sini (%20,0) çocuk kitapları, 2'sini (%5,7) ise öğretmenler oluşturmaktadır. 53 lisansüstü tezin 50'sini (%59,5) çocuk, 16'sını (%19,0) öğretmen, 12'sini (%14,3) anne-baba, 3'ünü (%4,8) çocuk kitapları, 1'ini (%1,2) yönetici, 1'ini (%1,2) bakıcılar oluşturmaktadır.

Çalışmaların Konulara Göre Dağılımı

Erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine yapılan çalışmaların konu dağılımı iki dillilik, kitap, yabancı dil, Türkçe-dil, program, matematik-dil, diğer çalışmalar, etkisi

incelenen diğer çalışmalar olarak ele alınmıştır. Demografik değişkenler kategorisinde; dil gelişimi üzerinde etkili sayılabilecek demografik değişkenlerin (yaş, okul öncesi eğitim kurumuna gitme, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-baba öğrenim durumu vb.) etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırmalar bir araya getirilerek ele alınmıştır. Etkisi incelenen demografik değişkenler kategorisinde ise; oyun türlerinin etkisi, aile katılım çalışmalarının etkisi, dil portfolyosunun etkisi, müziğin etkisi ve televizyon programlarının etkisinin vs. incelendiği çalışmalar bir araya getirilmiştir.

Tablo 5. Çalışmaların konulara göre dağılımı

<i>Çalışmaların Konuları*</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
İki dillilik	6	7,6
Çocuk kitapları	9	11,4
Yabancı dil	12	15,2
Diğer çalışmalar	20	25,3
Türkçe-dil	8	10,1
Program	9	11,4
Matematik-dil	3	3,8
Etkisi incelenen demografik değişkenler	12	15,2

*Makale ve lisansüstü tezlerin içeriği ve internet sitelerindeki bilgiler esas alınmıştır.

Tablo 5 te 53 lisansüstü tez ve 24 makalenin çalışma konularına göre dağılımı gösterilmiştir. Bu çalışmaların 6'sında (%7,6) iki dillilik, 9'unda (%11,4) çocuk kitapları, 12'sinde (%15,2) yabancı dil, 20'sinde (%25,3) diğer çalışmalar, 8'inde (%10,1) Türkçe-dil, 9'unda (%11,4) program, 3'ünde (%3,8) matematik-dil ve 12'sinde (%15,2) etkisi incelenen demografik değişkenler yer almaktadır.

Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Tablo 6'da yapılan çalışmaların veri toplama araçlarına göre dağılımı ve yüzdeliği ele alınmıştır. Tablo 6'ya göre 19 (%20,0) çalışmada *Peabody Resim Kelime Testi*, 12 (%12,6) çalışmada *anket*, 15 (%15,8) çalışmada *Limboş ve Wolfun Lügatçe ve Dil Testi*, 9 (%9,5) çalışmada *görüşme formları*, 5 (%5,3) çalışmada *program hazırlayıp uygulama*, 4 (%4,2) çalışmada *gözlem/anedot*, 3 (%3,2) çalışmada *Dil kullanım ölçeği*, 3 (%3,2) çalışmada *Kitap değerlendirme/inceleme formu*, 3 (%3,2) çalışmada *Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL)*, 1 (%1,1) çalışmada *Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı*, 5 (%5,3) çalışmada *Denver gelişim tarama testi*, 1 (%1,1) çalışmada *Harf tanıma testi*, 1 (%1,1) çalışmada *Harf kullanma testi*, 1 (%1,1) çalışmada *duyarlılık testi*, 1 (%1,1) çalışmada *Portage erken çocukluk dönemi programları kontrol listesi*, 1 (%1,1) çalışmada *Metropolitan olgunluk testi*, 1 (%1,1) çalışmada *Marmara gelişim ölçeği*, 1 (%1,1) çalışmada *Ankara gelişim tarama envanteri*, 2 (%2,1) çalışmada *Brigance erken gelişim envanteri*, 2 (%2,1) çalışmada *Kaufman erken*

akademik ve dil becerileri araştırma testi, 1 (%1,1) çalışmada *Likert tipi ölçek* hazırlayıp sunma, 1 (%1,1) çalışmada *TİFALDİ dil gelişim ölçeği* veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Tablo 6. Çalışmaların veri toplama araçlarına göre Dağılımı

Veri toplama aracı	F	%
Peabody Resim Kelime Testi	19	20,0
Anket	12	12,6
Lügatçe ve Dil Testi (Limboş ve Wolf /Descocudres)	15	15,8
Görüşme Formları	9	9,5
Program Hazırlayıp Uygulama	5	5,3
Gözlem/ Anekdot	4	4,2
Dil Kullanım Ölçeği	3	3,2
Kitap Değerlendirme/İnceleme Formu	3	3,2
Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL)	3	3,2
Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı	1	1,1
Vineland Uyum Davranış Ölçeği	1	1,1
Çocuklar için Yaşam Kalitesi Ölçeği	1	1,1
Denver Gelişim Tarama Testi	5	5,3
Harf tanıma Testi	1	1,1
Harf kullanma Testi	1	1,1
Fonolojik Duyarlılık Testi	1	1,1
Portage Erken Çocukluk Dönemi Programları Kontrol Listesi	1	1,1
Metropolitan Olgunluk Testi	1	1,1
Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği	1	1,1
Marmara Gelişim Ölçeği	1	1,1
Ankara Gelişim Tarama Envanteri	2	2,1
Brigance Erken Gelişim Envanteri	2	2,1
Kaufman Erken Akademik ve Dil Becerileri Araştırma Testi	1	1,1
TİFALDİ Dil Gelişim Ölçeği	1	1,1
Likert Tipi Ölçek Hazırlayıp Sunma	1	1,1
Toplam	95	100

Çalışmaların Yazar Sayısına Göre Dağılımı

53 lisansüstü tez ve 24 makalenin yazar sayısına göre dağılımı Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7. Araştırmaların yazar sayısına göre dağılımı

Yazar sayısı	F	%
Bir yazarlı çalışma	55	71,4
İki yazarlı çalışma	14	18,2
Üç yazarlı çalışma	8	10,4

Tablo 7’ye göre çalışmaların 55’ini (%71,4) bir yazarlı çalışmalar, 14’ünü (%18,2) iki yazarlı çalışmalar, 8’ini (%10,4) ise üç yazarlı çalışmalar oluşturmaktadır.

Çalışmaların Yazar Mesleğine Göre Dağılımı

Analizi yapılan 53 lisansüstü tez ve 24 makalenin 107 yazarının mesleklerine göre dağılımı tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Araştırmaların yazar mesleğine göre dağılımı

<i>Yazarların meslekleri*</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Öğretmen	2	1,9
Öğretmen ve yüksek lisans/doktora öğrencisi	34	31,8
Öğretim elemanı	13	12,1
Öğretim elemanı ve yüksek lisans/doktora öğrencisi	19	17,8
Öğretim üyesi	39	36,4

*Makale ve lisansüstü tezlerin içeriği ve internet sitelerindeki bilgiler esas alınmıştır.

Tablo 8'e göre yazarların 2'si (%1,9) öğretmen, 34'ü (%31,8) öğretmen ve yüksek lisans/doktora öğrencisi, 13'ü (%12,1) öğretim elemanı, 19'u (%17,8) öğretim elemanı ve yüksek lisans/doktora öğrencisi, 39'u (%36,4) öğretim üyesinden oluşmaktadır.

Çalışmaların Yazarlarının Üniversitelere Göre Dağılımı

Araştırma yapan 107 yazarın üniversitelere göre dağılımı Tablo 9'da ele alınmıştır.

Tablo 9. Çalışmaların yazarlarının üniversitelere göre dağılımı

<i>Üniversite adı</i>	<i>f (%)</i>	<i>Üniversite adı</i>	<i>f (%)</i>
Ankara	12(11,2)	Yüzüncü Yıl	1(0,9)
TED	5(4,7)	Karatay	1(0,9)
Selçuk	10(9,3)	İbrahim Çeçen	1(0,9)
Kırıkkale	1(0,9)	Karadeniz Teknik	1(0,9)
Afyon Kocatepe	3(2,8)	Bahçeşehir	1(0,9)
İstanbul Aydın	1(0,9)	Başkent	1(0,9)
Gazi	8(7,5)	Maltepe	3(2,8)
Uludağ	4(3,7)	Abant İzzet Baysal	2(1,9)
Akdeniz	2(1,9)	Mustafa Kemal	1(0,9)
Boğaziçi	2(1,9)	Dokuz Eylül	2(1,9)
Erzincan	4(3,7)	Fırat	8(7,5)
Mehmet Akif Ersoy	1(0,9)	İnönü	2(1,9)
Balıkesir	3(2,8)	ODTÜ	2(1,9)
Hacettepe	6(5,6)	Marmara	5(4,7)
Sakarya	2(1,9)	MEB	2(1,9)
Pamukkale	8(7,5)	İstanbul	2(1,9)

Tablo 9'a göre yazarların üniversite dağılımı; 12'si (%11,2) Ankara Üniversitesi, 5'i (%4,7) TED, 10'u (%9,3) Selçuk Üniversitesi, 1'i (%0,9) Kırıkkale Üniversitesi, 3'ü (%2,8) Afyon Kocatepe Üniversitesi, 1'i (%0,9) İstanbul Aydın Üniversitesi, 8'i (%7,5) Gazi üniversitesi, 4'ü (%3,7) Uludağ Üniversitesi, 2'si (%1,9) Akdeniz Üniversitesi, 2'si (%1,9) Boğaziçi Üniversitesi, 4'ü (%3,7) Erzincan Üniversitesi, 1'i (%0,9) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 3'ü (%2,8) Balıkesir Üniversitesi, 6'sı (%5,6) Hacettepe Üniversitesi, 2'si (%1,9) Sakarya Üniversitesi, 8'i (%7,5) Pamukkale Üniversitesi, 1'i (%0,9) Yüzüncüyıl Üniversitesi, 1'i (%0,9) Karatay Üniversitesi, 1'i (%0,9) İbrahim Çeçen Üniversitesi, 1'i (%0,9) Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1'i (%0,9) Bahçeşehir Üniversitesi, 1'i (%0,9) Başkent Üniversitesi, 3'ü (%2,8) Maltepe Üniversitesi, 2'si (%1,9) Abant İzzet Baysal Üniversitesi,

1'i (%0,9) Mustafa Kemal Üniversitesi, 2'si (%1,9) Dokuz Eylül Üniversitesi, 8'i (%7,5) Fırat Üniversitesi, 2'si (%) İnönü Üniversitesi, 2'si (%1,9) ODTÜ, 5'i (%4,7) Marmara Üniversitesi, 2'si (%1,9) İstanbul Üniversitesi ve 2'si (%1,9) MEB şeklindedir.

Erken Çocukluk Döneminde Dil ile İlgili Yapılan Çalışmaların Veri Analiz Yöntemine Göre Dağılımı

Tablo 10'da erken çocukluk döneminde dil ile ilgili ele alınan 53 lisansüstü tez ve 24 makalede yer verilmiş veri analiz yöntemlerinin dağılımları belirtilmiştir. Buna göre; 29'unda (%26,4) *T-Testi*, 20'sinde (%18,2) *Anova*, 11'inde (%10,0) *Korelasyon*, 9'unda (%8,2) *Betimsel İstatistik*, 12'sinde (%10,9) *Mann Whitney U*, 8'inde (%7,3) *Kruskal Wallis*, 7'sinde (%6,4) *Nitel Analiz*, 5'inde (%4,5) *Pearson Ki-Kare*, 1'inde (%0,9) *The Observer Xt Noldus*, 1'inde (%0,9) *Regresyon*, 1'inde (%0,9) *Shapiro-Wilk*, 1'inde (%0,9) *Wilcoxon*, 1'inde (%0,9) *Fisher Ki-Kare*, 4'ünde (%3,6) *Varyans Analizine* yer verilmiştir.

Tablo 10. Erken çocukluk döneminde dil ile ilgili yapılan çalışmaların veri analiz yöntemine göre Dağılımı

<i>Veri analiz yöntemi</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
T-Testi	29	26,4
Anova	20	18,2
Korelasyon	11	10,0
Betimsel İstatistik	9	8,2
Mann Whitney U	12	10,9
Kruskal Wallis	8	7,3
Nitel Analiz	7	6,4
Pearson Ki-Kare	5	4,5
The Observer Xt Noldus	1	0,9
Regresyon	1	0,9
Shapiro-Wilk	1	0,9
Wilcoxon	1	0,9
Fisher Kesin Ki-Kare	1	0,9
Varyans Analizi	4	3,6
Toplam	110	100,0

Erken Çocuklukta Dil ile İlgili Tezlerin ve Makalelerin Temel Bulguları

Analizi yapılan 53 lisansüstü tez ve 24 makalenin elde ettiği temel bulgular Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Erken çocuklukta dil gelişimi ile ilgili lisansüstü tezlerin ve makalelerin bulguları

Bulgular
• Çoklu zekâ kuramını temel alan öğretim çocukların dil gelişimini olumlu yönde etkilemiştir.• Oyun temelli eğitim programı 5-6 yaş grubu çocukların dil beceri düzeylerinde etkilidir.• Almanya'da erken çocuklukta eğitim kurumuna giden 5-6 yaş grubu Türk çocuklarına uygulanan dil eğitim programı çocukların dil gelişimlerine katkı sağlamıştır.• Öğretim teknolojileri ve materyal destekli yabancı dil öğretimi etkili olmuştur.• High Scope programı çocukların dil gelişimlerini pozitif yönde etkilemiştir.• Dil Merkezli Okul Öncesi Eğitim Programı çocukların alıcı ve ifade edici dil düzeylerinde etkili

olmuştur.

- Kitaplarda kullanılan dil sanatları yazarın cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.
- Okul öncesi öğretmenleri Türkçe dil etkinliklerinde çocukların orta düzeyde aktif katıldığını belirtmiştir.
- Okul öncesi eğitimi alan çocukların, dinleme, konuşma, dikte ve yazma becerileri yüksek bulunmuştur. Türkçe dil etkinliklerinde anne ve baba eğitim durumu etkili olmuştur
- Okul öncesi eğitime devam eden ve devam etmeyen çocuklar arasında fiilimsi kullanmaları açısından fark bulunmuştur.
- Okul öncesi öğretmenlerinin Türkçe-dil etkinliklerinde en çok kullandığı yöntem drama olmuştur.
- Türkçe-dil etkinliklerinde öğretmenlerin değişik araç ve gereç kullanma düzeyleri düşüktür.
- Erken çocukluk döneminde dil gelişim düzeyleri; doğum yeri, masal anlatılması, ninni ve tekerleme söylenmesi cinsiyet, anne eğitimi, öğretmen ve ebeveynlerin algısına göre farklılık göstermektedir.
- Okul öncesi eğitim kurumunda uygulanan Türkçe-dil etkinlikleri çocukların Türkçe dersi okuma-anlama başarısına olumlu etki etmiştir.
- Erken çocuklukta eğitim kurumuna gitmek ve cinsiyet çocukların dil gelişimine olumlu etki etmiştir.
- Alıcı ve ifade edici dil gelişimlerinin; sosyo-ekonomik düzeye, anne-babanın eğitim durumuna, ilk çocuk olma durumuna göre değişirken; cinsiyete göre değişmemiştir.
- Okul öncesi eğitim alan çocukların dil gelişimleri sosyo-ekonomik durumdan ve cinsiyetten etkilenmiştir.
- 5-6 yaş grubunda yaş ve cinsiyet, dil gelişim düzeylerinde etkili olmamıştır
- 5-6 yaş grubunda çocuk sayısı, anne-baba eğitim ve sosyo-ekonomik durum dil gelişim düzeylerine etki etmiştir.
- Televizyon programları ve babanın yaşı çocukların dil gelişimini etkilemiştir.
- Okul öncesi kuruma gitmeyen çocukların anne-baba eğitim durumu, annenin yaşı, doğum sırası, kardeş sayısı, sosyo-ekonomik düzey ve yaş dil gelişim düzeylerine etki etmiştir.
- Erken çocukluk döneminde öğretmen ve veli görüşlerine göre matematik ve dil arasında olumlu bir bağlantı vardır.
- Zihinsel gelişimde iki dilli ve tek dilli olmak etkili olmuştur.
- Kardeş sayısı, sosyo-ekonomik durum, anne-baba öğrenim durumu, iki dillilik okul öncesi çocukların hazır bulunuşluklarını etkilemiştir.
- Yaş değişkeni ikinci dil eğitimi alan çocuklarda etkili olmuştur.
- Erken çocuklukta dil gelişiminde müzik etkinliklerinin önemli bir yeri olduğu bulunmuştur.
- Dil portfolyolarının kullanımı çocukların dil eğitimlerine olumlu katkı sağlamıştır.
- Öğretmenler etkinliklerde televizyon programlarının dil gelişiminde etkili olduğunu belirtmişlerdir.
- Erken çocuklukta dil kullanımı ile oyun türleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Aile katılım çalışmaları çocukların dil becerilerini olumlu etkilemiştir.
- Dil becerilerine yönelik aile katılım etkinlikleri sözcük sayısı ve sözcük türleri kullanımı açısından etkili olmamıştır.
- Okul öncesi eğitim alan çocukların ikinci dil ediniminde daha başarılı olmuşlardır.
- Yabancı dil eğitimi alan çocuklar Türkçe dil kullanımı yönünden başarılı bulunmuştur.
- Yaş, öğretmenlerin bazı özellikleri, ailenin ikamet yeri, yabancı dile ayrılan süre çocukların yabancı dil başarılarını etkilemektedir.
- Erken çocukluk döneminde yabancı dil eğitimi alan çocuklar daha başarılı olmuşlardır.
- Cinsiyet yabancı dil öğreniminde etkili olmamıştır.
- Yabancı dile karşı olan tutum; öğrencilerin yabancı dil düzeyleri ve ders başarısını etkilemiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; çoklu zekâ kuramını temel alan öğretimin, oyun temelli eğitim programının, Almanya'daki Türk çocuklarına uygulanan dil eğitim programının, öğretim teknolojileri ve materyal destekli öğretimin, High Scope programının ve dil merkezli okul öncesi eğitim programı (DMOEP)'nin çocukların dil gelişimine pozitif yönde katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca; çalışmada çocuk kitaplarının dil gelişimine olumlu yönde katkısı bulunmadığı saptanmıştır. Erken çocukluk dönemindeki çocukların dil gelişim düzeyleri üzerinde cinsiyetin, anne-baba eğitim durumunun, ailenin sosyo-ekonomik

durumunun, doğum sırasının, kardeş sayısının, eğitim kurumuna gitme durumunun, yaşın ve baba yaşının anlamlı fark oluşturduğu bulgusu elde edilmiştir. Erken çocukluk döneminde dil gelişim düzeyleri üzerinde cinsiyetin, anne eğitiminin, anne yaşının, yaşın, baba eğitim durumunun ise farklılaşma oluşturmadığı bulguları Tablo 11’de görülmektedir. Dil gelişim düzeyleri üzerinde televizyon programlarının, oyun türlerinin, aile katılım çalışmalarının ve dil portfolyolarının etkileri olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Resimli öykü kitabı okuma etkinliklerinin dil gelişimiyle ilişkili olduğu, nitelikli çocuk kitaplarının artırılması gerektiği, matematikle dil arasında ilişki olduğu ve öğretmenlerin matematik dilini etkin olarak kullanamadıkları ulaşılan diğer bulgulardır. Yabancı dil öğretimine ilişkin ise dil ile İngilizce başarı testi arasında ilişki olduğu, ailelerin ve eğitimcilerin yabancı dil eğitimi önemli gördüklerini ve tutumların öğrenmede etkili olduğunu ve yabancı dil öğrenimini ölçmede yetersiz oldukları görülmüştür. Yabancı dil eğitimi alan çocuklarda cinsiyetin dil öğreniminde etkin olmadığı ve yabancı dil başarılarının çocukların yaşlarına, ailenin ikamet ettiği yere, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme, okulda yabancı dil programının uygulanması durumuna göre değiştiği bulgusu elde edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine yapılan çalışmalar ele alınmış, yapılan çalışma kapsamında elde edilen sonuçların her biri tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Dil gelişimi alanında yapılan çalışmalarda, yazarların cinsiyet dağılımında kadın (%79,4) ve erkek (%20,6) araştırmacılar arasında çok büyük bir farklılık olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, okul öncesi ve erken çocukluk dönemi eğitimcilerinin çoğunluğunun kadınlardan oluşması şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 1995-1999 yılları arasında 4 tez, 2000-2004 yılları arasında 7 tez, 2005-2009 yılları arasında 13 tez, 2010-2014 yılları arasında 15 tez ve 2015-2019 yılları arasında 14 tezin yayınlandığı görülmüştür. 2004-2019 yılları arasında ise 24 makale yayınlanmıştır. Yapılan araştırmaların yıllara göre dağılımında dalgalanma olmasına rağmen son yıllarda dil gelişimi üzerine yapılan çalışmaların artışı dikkat çekmektedir. Bu durum son zamanlarda dil gelişimine olan ilginin ve dil gelişimine verilen önemin arttığı şeklinde yorumlanabilir. Lisansüstü tezlerin 46’sının yüksek lisans, 7’sinin doktora tezi olması doktora programlarının yeterli olmayışı veya doktora programını sürdürebilecek kişi sayısının az oluşundan kaynaklanıyor olabilir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, okul öncesi veya erken çocukluk eğitimi alanında yapılan farklı

konuları içeren lisansüstü tez çalışmalarında yüksek lisans tez sayısının doktora tez sayısından daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Can Yaşar & Aral, 2011; Ahi & Kıldan, 2013; Kaytez & Durualp, 2014; Altun, Şendil & Şahin, 2011). Ek olarak, dil gelişimine yönelik yapılacak lisansüstü tezlerin ve makalelerin arttırılması, dil gelişimine ilişkin farklı bulgulara ulaşılması ile ilgili bilgi çeşitliliğine olanak tanınacaktır.

Araştırmaların yayın türüne göre dağılımı incelendiğinde 53 lisansüstü tez (%68,8) ve 24 makaleden (%31,2) oluştuğu görülmektedir. İleride makale türünde yapılacak araştırmaların artması, dil gelişiminde farklı konuların ele alınıp değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Çalışmaların modelleri; deneysel, tarama ve betimsel model şeklindedir. Yapılacak çalışmalarda karma desen ve nitel çalışmalara yer verilmesi ve arttırılması çocukların dil gelişimleri hususunda daha detaylı ve farklı verilere ulaşmayı destekleyebilir.

Yapılan araştırmada erken çocukluk dönemi dil gelişimi konusunda yapılan lisansüstü tez ve makale çalışmalarının çalışma grubu; çocuk, öğretmen, anne-baba, çocuk kitapları, bakıcı ve yöneticilerden oluştuğu sonucu elde edilmiştir. Çalışma grubu olarak okul öncesi öğretmenleri ve çocuk gelişimcileri de ele alan çalışmaların yapılması alana katkı sağlayabilir. Bakıcı ve yöneticilerle ilgili yapılan çalışmaların da sayılarının arttırılması farklı bulgular ve sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Dil gelişiminde incelenen lisansüstü tezler ve makalelerin konularına bakıldığında iki dillilik, çocuk kitapları, Türkçe-dil etkinliklerinin, hazırlanan programların, matematik-dil etkinliklerinin, yabancı dil öğreniminin dil gelişimine etkisinin incelendiği görülmektedir.

İnceleme sonucunda yapılan çalışmaların veri toplama aracı olarak en sık Peabody Resim-Kelime testi, anket ve Lügatçe ve dil testinin kullandığı bulgusu elde edilmiş ve veri toplama araçlarının çoğunun Türkçe ölçme aracı olmadığı ve kelime bilgisini değerlendiren araçların daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Yazıcı & Temel, 2011; Dereli & Koçak, 2005; Gözalan & Koçak, 2014; Bekir & Temel, 2006).

Yapılan araştırmaların yazar sayılarına göre yapılan gruplamada en fazla bir yazarlı çalışmanın (%71,4) olduğunu görülmektedir. Bunun nedeni ise ele alınan çalışmalardan 53'ünün lisansüstü tezlerden oluşmasıdır. Ele alınan makalelerden sadece ikisi (Kara, 2004; Bayyurt, 2012) bir yazarlı çalışma olarak geçmektedir.

Araştırmaların yazar mesleğine göre dağılımını en yüksek oranla 39'unu (%36,4) öğretim üyeleri; en düşük oranı ise öğretmenler (%1,9) oluşturmaktadır. Çalışmalarda çocuklarla daha fazla zaman geçiren ve ortamda çocukları aktif olarak gözlemleyebilme

şansına sahip olan öğretmenlerin veya öğretim elemanı/üyesi ve öğretmenlerin iş birliğinin arttırılması daha etkili sonuçları ortaya çıkarabilir ve bu alana fayda sağlayabilir.

Yapılan çalışmaya konu olan 77 araştırmanın yaklaşık %60'ı Ankara (%11,2), Selçuk (%9,3), Gazi (%7,5), Pamukkale (%7,5) ve Fırat (%7,5) üniversitelerinde görev yapan akademisyenler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Erken çocukluk döneminde dil ile ilgili yapılan çalışmaların en sık veri analizi yöntemlerine göre dağılımında %54,6'sını T-Testi; Anova (%18,2) ve Korelasyon (%10,0) yöntemleri-oluşturmaktadır.

Araştırmanın bulguları ışığında, çocukların aktif etkileşim içinde dil edinimi sağlaması etkili bir yöntem olarak ve bu yöntemin hem anne-babalar hem de öğretmenlerin kullanması gerektiği önerilmektedir. Bu amaçla aktif iletişimi kullanmak için seminer, video ve örnek metinler hazırlanarak ebeveyn ve öğretmenlerin erişimine açık hale getirilebilir. Ayrıca öğretmen ve ebeveynler, çocuklara bu konuda nasıl yaklaşımları gerektiği konusunda beceri geliştirmeleri için olanak tanıyabilir. Öğretmenler için çocukların ifade edici dili gelişmek amacıyla atölye çalışmaları ve hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Hem ebeveynler hem de çocuklara bakmakla yükümlü diğer bireylerin dil gelişimini daha etkili hale getirmek amacıyla proje ve çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Dil ediniminde annelerin olduğu kadar babaların da katkısı göz ardı edilmemelidir. Yapılan incelemeler sonucunda babalara yönelik yapılan çok az çalışmanın olduğu gözlemlenmiştir. İlerleyen süreçte babaların da sürece daha aktif katılımının sağlanması için farklı eğitim, proje, çalışma vs. yapılması önerilmektedir. Ve bu çalışmaların ülke geneline yansıtılması için çaba gösterilmelidir. Babaların eğitime katılımını daha aktif hale getirebilmek için yerel yönetimlerle iş birliği içerisine girip evde ya da kıraathanelerde eğitim verilmesi sağlanabilir.

Literatür tarandığında dil ediniminde daha çok kitapların katkılarından bahsedilip bunun üzerine çalışmalar yapıldığı gözlenmiştir. Dil edinimine katkı sağlayan diğer alanların da sürece aktif olarak alınması sağlanmalı ve farklı açılardan dil edinimini sağlayan yöntemlerin kullanılması önerilmektedir.

Günümüzde dil gelişimini etkileyen en önemli unsurlardan biri de televizyondur. Bu açıdan özellikle dil ediniminin etkinliklerini içeren yeni programlar hazırlanmalı ve bu konuda ebeveynlere medya okuryazarlığı hakkında bilgi verilmelidir. Televizyonda karşımıza çıkan programların ne denli yararlı ve dil gelişimine etkilerinin ne olacağı hakkında bilinç kazandırılmalıdır. Bilinçlenen ebeveyn televizyonu çocuklar için eğitici hale getirebilir.

Her dilin kendine ait söz dizimsel, morfolojik ve fonetik özellikleri olduğu için bütün dillerin kendi öğretim yöntem/tekniklerini oluşturması gerekmektedir. İnsanlık tarihiyle birlikte sürekli gelişim ve değişim içinde olan dilin, tek ve durağan bir yöntem/teknikle öğretilmesi mümkün olmamaktadır. Bundan dolayı öğretimde kullanılacak yöntem bu değişimlere uyum sağlanmalı ve devamlı gelişim içinde olunmalıdır.

Dil ediniminin daha etkili olabilmesi için öğretmen ve anne-babaların farkındalıkları arttırılmalı, erken çocukluk dönemine en uygun yöntem/tekniklerin kullanılması hakkında bilgilendirilmeler yapılmalıdır. Bu hususta anne-babalar için aile eğitimleri ve öğretmenler için hizmet içi eğitimler düzenlenip gerekli bilgilendirilmeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ahi B, Kıldan, AO. Türkiye’de okul öncesi eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2013;13:23-46.
- Alpöge G. Çocuk ve Dil, 1. baskı. Altan matbaacılık, İstanbul, 1991.
- Altun D, Şendil ÇÖ, Şahin İT. Investigating the national dissertation and thesis databate in the field of early childhood education in Turkey, Procedia Social and Behavioral Sciences, 2011;483-492.
- Aral N, Gülen B, Bulut Ş, Çimen S. Çocuk gelişimi-I, 1. baskı. Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 2000.
- Aslan H. 48-66 aylık çocuklarda dil gelişimi ve sosyal beceri ile ilişkili değişkenlerin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2019.
- Atay M. Erken çocukluk döneminde gelişim 1, 1. baskı. Kök Yayıncılık, Ankara, 2009.
- Avcı N. Gelişimde 0-3 yaş, 1. baskı. Morpa Yayınları, İstanbul, 2004.
- Aydın B. Gelişim ve öğrenme psikolojisi. Pegem Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Bacanlı H. Gelişim ve öğrenme, 6. baskı. Nobel Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Baştürk M. Dil Edinim Kuramları ve Türkçenin Anadili Olarak Edinimi. Pegem Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Baykoç DN, Abidoğlu Ü, Dinçer Ç, Erdemir N, Gümüşçü Ş. Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri, 3. baskı. Ya-Pa Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Bayyurt N. 4+4+4 Eğitim sisteminde erken yaşta yabancı dil eğitimi, Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2012; (12-13 Kasım),
- Bekir ŞH, Temel FZ. Almanya’da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5- 6 yaş grubu Türk çocuklarına uygulanan dil eğitim programının dil gelişim düzeyine etkisi, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 2006;18:14-27.
- Berk LE. Bebekler ve çocuklar. (Çev. N. Işıkoğlu Erdoğan), 7. baskı. Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Can Yaşar M, Aral N. Türkiye’de okul öncesinde darama alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2011;22:70-90.
- Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları, 22. baskı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

- Çat Şahin A. Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş gurubu çocukların dil gelişimi ile ilgili annelerin okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2009.
- Dereli E, Koçak N. Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arasındaki çocukların ifade edici dil düzeylerinin bakım tarzı ve anne- baba eğitim düzeyi açısından incelenmesi (Konya ili örneği), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2005; 14:245-253.
- Ege P, Acarlar F, Güleriyüz F. Türkçe kazanımında yaş ve ortalama sözce uzunluğunun ilişkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 1998;13(41):19-33, <http://www.turkpsikolojidergisi.com/> (erişim tarihi: 11.12.2019).
- Esposito G, Venuti P. Early Communicative Channel in Childhood: Development and Impairment. In M. A. Reed. (Eds) Children and Language:Development, Impairment and Training, Nova Science Publishers, 2009; Inc.
- Fraenkel JR, Wallen NE. How to desihn and evaluate research in education., McGraw-Hill International Edition, New York: 2006,
- Gander MJ, Gardiner HW. Çocuk ve Ergen Gelişimi, 5. baskı. İmge Kitabevi, İstanbul, 2004.
- Gözalın E, Koçak N. Oyun Temelli dikkat eğitim programının 5-6 yaş çocukların kelime bilgi düzeylerine etkisinin incelenmesi, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014;16(Özel Sayı II):115-121.
- Güvendir E, Yıldız IG. Dil edinimi, 1. baskı. Anı Yayıncılık, Ankara, 2014.
- Kara Ş. Ana dil edinimi ve erken yaşta yabancı dil öğretimi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2004; XVII (2):295-314.
- Kaytez N, Durualp E. Türkiye’de okul öncesinde oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2014;2(2):110-122.
- Keklik S. Türkçede on bir yaşına kadar çocuklara öğretilmesi gereken, birleşim gücü yüksek ilk bin kelime, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2011;2(4):80-95.
- Kurt E. TRT çocuk kanalının 4-6 yaş grubu öğrencilerinin dil gelişimine etkisi hakkında öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2014.
- Küçükkaragöz H. Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi, 20. baskı. Pegem Akademi, 2018, İstanbul.
- Mayes LC, Cohen DJ. Yale Üniversitesi Çocuk Araştırma Merkezi Çocuğunuzu Anlama Rehberi, 1. baskı. Beyaz Balina Yayınları, İstanbul,2006.
- McMillan JH. Educational Research: Fundamentals for the consumer. Longman, New York:2000.
- Pedagoji Derneği: Çocuğun dil gelişimi, <https://pedagojidernegi.com/cocugun-dil-gelisimi/> (erişim tarihi: 11.12.2019)
- Saban A. Çoklu zekâ kuramı ile ilgili Türkçe çalışmaların içerik analizi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Bahar / Spring 2009;9(2):833-876.
- Santrock JW. Child Development, 8th edition. Mc Graw Hill Companies, USA, 1998.
- Senemoğlu N. Gelişim ve öğrenme. Nobel yayınları, Ankara, 1989.
- Toppelberg CO, Shapiro T. Language disorders: A 10-year research update review. Journal o f the American Academy o f Child & Adolescent Psychiatry, 2000;39(2):143-152.
- Yavuzer H. Çocuk psikolojisi, 32. basım. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010.

Yazıcı Ü, Temel FZ. İki dilli ve tek dilli çocuklarda dil gelişimi okuma olgunluğu ilişkisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Aralık 2011;11(22):145-158.

Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 5. baskı. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.